

نگاه نقد

نگاهی به نمایش «پائیز» به کارگردانی نادر برهانی مزند باز تولید شخصیت های کلیشه ای

بهاءالدین مرشدی

b.morshedi@fdn.ir

در همین پیشانی نوشته بگویم با باز تولید آثار تئاتری هیچ مشکلی ندارم و اتفاقا بدم هم نمی آید برخی آثاری که سال‌ها پیش آنها را ندیده‌ام، یک‌بار دیگر اجرا شوند و ببینمشان. این روزها اجرای «پائیز» نوشته و کارگردانی نادر برهانی مزند روی صحنه است؛ نمایشی که سال ۸۲ یک‌بار اجرا شده و اتفاقا در همان سال این نمایش چند جایزه از جشنواره تئاتر فجر دریافت کرده است. اما می‌خواهم بگویم اتفاقا بعضی وقت‌ها هم خوب نیست برخی آثار یک‌بار دیگر روی صحنه اجرا شوند و نمونه مثالی همان مثل معروف است که می‌گویند: «هر سخن جایی و هر نکته مکانی دارد.»

این نمایش محصول دوره خودش است و اگر در همان سال‌ها کار جسورانه‌ای به حساب می‌آمده این روزها یک نمایش کلیشه‌ای است. اما خیلی از متن‌ها را هم سراغ داریم که هیچ‌وقت شامل مرور زمان و تغییر مکان نمی‌شوند؛ حساب این متن‌ها جداست. اما متن نمایش «پائیز» محصول دوره‌ای است که جامعه ایران تجربه‌ای را پشت سر گذاشت که در آن توانست فیلم‌های شعاری و کلیشه‌ای را بسازد که نقدهای سطحی اجتماعی در آنها به وضوح دیده شود.

اما از کلیشه‌ای بودن که بگذریم در ساختار درام با ایرادهای مهمی روبه‌رو هستیم. شخصیت اصلی این نمایش کیست؟ نقش «علی» که احمد کاوری آن را بازی می‌کند یا نقش «جواد» که امیر جعفری بازی می‌کند؟ اگر علی شخصیت اصلی است چرا اسمت و‌سوی نمایش به سوی او نیست. اگر جواد شخصیت اصلی است او چه کنشی را دنبال می‌کند؟ با شخصیت «دابی» که نقشش آن را بهرام افشاری بازی کرده چه کمکی به درام می‌کند؟ این شخصیت تنها به نمایش رنگ‌و‌لعب می‌دهد و آلت‌ایمر او باعث ایجاد خنده می‌شود، اما برهانی‌مزند توجه نکرده که برای او هم باید کارکرد ایجاد کند.

این کارکرد ایجاد کردن در درامی مهم است که خودش ادعای کارکردگرایانه بودن دارد. شخصیتی که باری از دوش درام بر نمی‌دارد و خلق شده تا بار شوخی‌های درام را بر دوش بکشد.

با شخصیت «پروین» که ستاره پسبانی

آن را بازی کرده است با یکسری دیالوگ کلیشه‌ای در انتهای نمایش می‌خواهد توجه مخاطب را به خودش جلب کند. اما آنقدر این دیالوگ شعاری و تکراری و دستمالی شده است که چنین تأثیری به وجود نمی‌آورد. درامی که برهانی‌مزند در سال‌های ابتدای دهه ۸۰ آن را نوشته، گذشته از اینها کاربردش را برای دهه ۹۰ از دست داده است. شوخی‌ها و جنس‌شان با این روزها متفاوت است. تطبیق پیدا نکردن شخصیت بسیجی جبهه رفته با جامعه اگر بحث روز سال‌های دهه ۷۰ و ابتدای دهه هشتاد بود، این روزها دیگر بحث داغ اجتماع نیست. بنابراین با یک سوژه قدیمی و نخ‌نما شده که زیاد به آن پرداخته شده، نمی‌توان به مصادف دهه ۹۰ رفت. اما این نمایش تماشاگر دارد و اگر به تماشاخانه ایرانشهر بروید جمعیت زیادی را خواهید دید که برای دیدن این نمایش صف کشیده‌اند. یکی از مهم‌ترین دلیل‌های این مساله حضور چهره‌ای مثل امیر جعفری بر صحنه است و در کنار آن جنس شوخی‌هایی که برهانی‌مزند در این نمایش استفاده کرده دقیقا از جنس شوخی‌های تئاتر آزاد است که بهترین شکل‌شان را در آن نوع نمایش‌ها می‌بینیم. یا حتی شوخی‌هایی از جنس آثار مسعود ده‌نمکی که آنها را هم با کیفیتي بهتر در آثار او دیده‌ایم. براساس همه اینهایی که در بالا گفتیم و ایرادهای دیگری که در این نمایش می‌بینم، فکر نمی‌کنم می‌توانست انتخاب درستی برای باز تولید باشد. برهانی‌مزند در باز تولید نمایش «مرگ فروشنده» که چندلی پیش در سالن اصلی تئاتر شهر اجرا کرد، موفق‌تر بود.

جشنواره

جایزه ادبی مهرگان برگزار شد

«مردگان جزیره موریس» برنده بخش رمان

گروه ادب و هنر آیین اختتامیه دوره‌های سیزدهم و چهاردهم جایزه ادبی مهرگان شب پنجشنبه به شکل خصوصی در محل ساختمان کاتبسرا در تهران برگزار شد. بر گزار کنندگان مراسمی کوچک با حضور دست‌اندرکاران جایزه، اعضای هیات‌داوران و برگزیدگان ترتیب دادند تا برندگان رمان و مجموعه داستان را بین کتاب‌های منتشرشده در سال ۹۱ و ۹۲ معرفی کنند. در همین مراسم بسود که مهدی غبرایی بیانیه هیات‌داوران را خواند تا مشخص شود که فرهاد کشوری با «مردگان جزیره موریس» برنده تندیس مهرگان ادب شده است و هادی تقی‌زاده با رمان «گراف گربه» مورد تحسین قرار گرفته است. همچنین کرم‌رضا تاج‌مهر با «اسفوقنی قورباغه‌ها» برنده بخش مجموعه داستان شد و از محمد کلباسی با مجموعه داستان «نوروز آقای اسدی» و شیوا مقلانو با مجموعه «آنها کم از ماهی نداشتند» شایسته تقدیر شناخته شدند. فتح‌الله بی‌نیاز، دبیری جایزه ادبی مهرگان را به عهده دارد و مهدی غبرایی و علیرضا سیف‌الدینی داوران این دوره بوده‌اند. فتح‌الله بی‌نیاز در همین مراسم است که از توجه به ادبیات عامه‌پسند انتقاد می‌کند و می‌گوید: «در طول این سال‌ها توجه به ادبیات عامه‌پسند بیشتر از ادبیات جدی بوده است. من با جواز دیگر کاری ندارم اما ما در جایزه مهرگان سعی می‌کنیم به ادبیات جدی توجه کنیم؛ یعنی بخشی که چندان موردتوجه نیست. البته معتقدیم در کنار ادبیات جدی باید ادبیات عامه‌پسند هم باشد اما رقابت باید سالم باشد. تقویت ادبیات عامه‌پسند در مقابل ادبیات جدی مشکوک است و به عقیده من باید هوشیار بود.»

کناره‌گیری شمس لنگرودی از جشنواره شعر فجر

گروه ادب و هنر امسال که جشنواره شعر فجر نامزدهای کتاب سالش را معرفی کرد نام کتاب «آوازهای فرشته بی‌بال» از شمس لنگرودی نیز در میان دیگر نامزدها بود. اما شمس لنگرودی انکار تمایلی به دریافت این جایزه نداشته و نامه‌ای منتشر کرده و در آن از داوری شندن نهایی انصراف داده است. شمس لنگرودی البته در یادداشتی که منتشر کرده گفته خوشحال است شعرش مورد قبول سلیقه‌های متفاوت قرار گرفته اما از برگزار کنندگان این جایزه خواسته نامش را از شایستگان دریافت این جایزه شعر حذف کنند. علیرضا عباسی نیز که نامش در میان لیست نامزدها بود طی یادداشتی از جشنواره خواسته نام او را نیز از میان نامزدها حذف کنند.

#

در حاشیه اکران نوروزی فیلم تاریخی داریوش مهرجویی بازگشت «گاو»

مهربانو ابحدی دوست

m1.abadidost@fdn.ir

وقتی با داریوش مهرجویی تماس می‌گیریم تا به‌مناسبت اکران فیلم به‌یادماندنی «ساز دهنی» امیر نادری، نظرش را درباره اتفاقی به نام گروه هنر و تجربه ببرسیم، کنجکاو بود تا بداند چرا فیلمی از او در این گروه اکران نمی‌شود. چندی بعد امیرحسین علم‌الهدی خبر از اکران این فیلم پس از ۲۵ سال، در گروه هنر و تجربه داد و حالا این فیلم مهم سینمای ایران در برنامه اکران نوروزی گروه هنر و تجربه قرار گرفته است. نمایش فیلم «گاو» در سال ۱۳۴۸ به یکی از اتفاقات مهم موج نو سینمای ایران تبدیل شد. این فیلم برای کارگردانی که در فیلم نخست خود یعنی «الماس» شکست تجاری خورده بود، اتفاق خوبی بود. یکی از قصه‌های غلامحسین ساعدی از مجموعه «عزاداران بیل» مورد اقتباس سینمایی قرار گرفت و مورد توجه مخاطبین قرار گرفته بود که فیلم فارسی امید آنها را از سینمای ایران کم‌رنگ کرده بود. بازی بازیگرانی چون عزت‌الله انتظامی، علی‌نصیریان، جمشید مشایخی، جعفر والی، پرویز فنی‌زاده، مهین شهابی و محمود دولت‌آبادی از مولفه‌های قابل‌تأمل این فیلم بود. ساخته داریوش مهرجویی در جشنواره‌های کن، برلین، مسکو، لندن و لس‌آنجلس مورد توجه قرار گرفت و لقب موفق‌ترین فیلم سینمای ایران در خارج از کشور را به خود اختصاص داد. البته فیلم در داخل ایران با دستگاه ممیزی به مشکل برخورد و اکران آن با اضافه شدن جمله «وقایع فیلم در

گاو به‌عنوان نمونه‌ای از سینمای قابل قبول یاد کرد.

این فیلم در رای‌گیری منتقدان سینمای ایران در سال‌های ۱۳۵۱، ۱۳۶۷ و ۱۳۷۸ به‌عنوان بهترین فیلم تاریخ سینمای ایران انتخاب شد. پارسال اکران این فیلم در پاریس با استقبال روبه‌رو شد و حالا قرار است یک بار دیگر در سینماهای ایرانی به نمایش درآید.

کامبوزیا پرتوسی، فیلمساز و فیلمنامه‌نویس برجسته ایرانی درباره این اتفاق به فرهیختگان می‌گوید: «باید دید دیدن دوباره فیلم گاو همان لطف ۴۰ سال قبل را دارد یا نه؟ فیلم گاو به نظرم فیلم بسیار خوبی است و حداقل کاری که توانست بکند این بود که بازیگران بی‌شماری را به سینما معرفی کرد. اکران فیلم گاو در زمان خود اتفاق مهمی محسوب می‌شد و دیدن یک نوع دیگر از فیلم را به مخاطبان آن زمان که بیشتر مخاطب فیلمفارسی بودند پیشنهاد می‌کرد.»

کارگردان فیلم «کافه ترازیت» درباره دوباره دیدن فیلم «گاو» در سینماهای ایران می‌گوید: «دوباره دیدن فیلم گاو به نظرم اتفاق بسیار خوبی است و باید دید که تماشای دوباره آن بر پرده سینما چه تأثیری خواهد داشت. از سوی دیگر باید بگویم

گفت‌وگوی اختصاصی فرهیختگان با لارا جسی، نقاش اسلوونی هنر عشق است

و هنرمند شدن خود پیردام. زندگی را بدون هنر نمی‌توانم ادامه‌دهم. علاقه دارم که هنر را به نسل‌های جوان آموزش دهم. هنر، زندگی و زیبایی‌های آن. من ریاضی را به کودکانی که در مدرسه مشکل دارند

آموزش می‌دهم. ریاضی هم زیباست. به نسل‌های جوان‌تر ایمان دارم زیرا بخشی از رشد من هستند.

طی این سال‌هایی که به فعالیت هنری مشغول هستید از چه چیزی لذت برده‌اید و دوست دارید بیشتر به آن مشغول باشید؟

من از بسیاری از لحظات کار لذت برده‌ام. از زمانی که ۱۴ سال داشتم به دنبال هنر بودم تا حالا در مورد هنر در لحظات غیرمنتظره و مختلف به ذهن من خطور می‌کند و سپس به دنبال یک قلم و کاغذ می‌روم تا آن را یادداشت کنم. همچنین به دنبال منابع، مراجع و هنرمندانی می‌روم که طرح‌های مشابهی خلق کرده‌اند. اما هفت بخش آخر، کار و کار است.

معموالاً من خودم می‌دانم که چه می‌خواهم و روی چه مواردی با چه میزان زمان به دلیل اندازه پروژه‌ها باید سرمایه‌گذاری کرد و شاید این نوعی از مکانیسم روان‌شناختی باشد، زیرا من یک فرد کوتاقد هستم.

برای آینده چه تصمیمی دارید؟ می‌خواهم به کار، بهبود، تغییر، آموزش

خط داغ

فرهیختگان | «روبا» آخرین گرینه‌ای است که به فیلم‌های اکران نوروزی اضافه شده است. بهروز افخمی هم ۱۰ دقیقه از این فیلم را کوتاه کرده است تا بتواند در گیشه از فروش بالاتری برخوردار شود. «روبا» با سرگروهی سینما «فرهنگ» اکران می‌شود و گفته می‌شود از سینماهای قابل‌توجهی برای یک فروش نسبتاً بالا برخوردار شده است. افخمی که فیلمش در جشنواره سی و سوم مورد توجه هیات‌داوری قرار نگرفت، حالا امیدوار است در اکران نوروزی بتواند تماشاگران فیلمش را راضی نگه دارد.

فرهیختگان | مسعود کیمیایی به مشهد می‌رود تا برای علاقه‌مندان به سینما در آنجا کارگاه آموزشی و پژوهشی سینما برگزار کند. رئیس بنیاد تحقیقات سینمایی خراسان‌رضوی هدف از ایدن دعوت را فراهم کردن انتقال نیم‌قرن تجربیات کارگردان پیشکسوت سینمای ایران دانسته و گفته است: «هدف اصلی از برگزاری این برنامه این است که با مهاجرت هنرمندان خراسانی و مشهدی مقابله کنیم و آنها مجبور نباشند برای دوره‌های آموزشی به تهران یا سایر شهرهای کشور بروند؛ بنابراین از این طریق به دنبال این هستیم که نوعی ارزش‌گذاری بومی و منطقه‌ای را در مباحث آموزشی سینما ایجاد کنیم. براساس آمارها ۳۶ درصد از بدنه سینمای ایران در اختیار خراسانی‌هاست و باید از طریق بارورسازی مناطق بومی با مهاجرت هنرمندان خود مقابله کنیم.»

خبر چرین

اکران «مردی که اسب شد» از ۲۳ اسفند در گروه هنر و تجربه

فرهیختگان | به گزارش روابط‌عمومی گروه هنر و تجربه، «مردی که اسب شد» به کارگردانی امیرحسین تقفی، برنده جایزه ویژه گروه هنر و تجربه در جشنواره فیلم امسال برای اکران نوروزی انتخاب شد. تقفی که اکنون از او فیلم «همه‌چیز برای فروش» اکران است، در تجربه دیگر خود داستان پدر و دختری را که یک اسب دارند، روایت می‌کند. این اسب با‌گذار مادر در این دختر است و او را بسیار دوست دارد.

اسب بیمار است و زمانی‌که از بین می‌رود پدر به دلیل وابستگی و تعلق‌خاطری که خودش و دخترش به اسب دارند، جای اسب را می‌گیرد. فیلم «مردی که اسب شد» قرار است در پنج سالن گروه هنر و تجربه در تهران و سالن‌های مشهد، گرگان و اصفهان، اهواز، قم و... اکران شود. پیش از این چند فیلم دیگر نیز برای اکران نوروزی در گروه سینمایی «هنر و تجربه» مشخص شدند. فیلم «روز مبادا» برنده سمیرغ بخش «هنر و تجربه» و فیلم «پریان از ارتفعاع کم» فیلم تحسین‌شده در جشنواره برلین در کنار فیلم سینمایی «گاو» ساخته داریوش مهرجویی قرار است در این گروه به نمایش درآیند.